

СТАНОВИЩЕ ТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ЛЬВОВА У ПОВОЄННІ РОКИ (1944-1953 рр.)

У статті зроблено спробу на основі архівних матеріалів показати становище творчої інтелігенції Львова в умовах насадження тут сталінського тоталітарного режиму (1944-1953 рр.). Розкриваються основні шляхи радянської місцевої інтелігенції, кадрова політика режиму, участь інтелігенції в культурному житті міста.

Проблеми історії інтелігенції завжди привертала увагу дослідників, але за умов панування в СРСР тоталітарної системи не було об'єктивного дослідження справжньої ролі західноукраїнської інтелігенції в соціально-економічному, політичному і культурному житті суспільства. Радянська наука, перебуваючи довгі роки у полоні абсолютизованого "класового підходу", будувала свої дослідження за схемою "робітничий клас – селянство – інтелігенція", де основна увага приділялася "безпосереднім виробникам матеріальних благ", які називалися класами. Інтелігенції в тій схемі відводилося місце "прошарку" між робітничим класом і селянством. Лише в умовах національного відродження України історики отримали можливість відмовитися від однобоких, ідеологічних, донедавна ще хрестоматійних характеристик інтелігенції. Почалося об'єктивне вивчення її як феномена суспільно-політичної історії в рамках певних професійних груп, історичних періодів, національних і територіальних утворень [27, 30, 32].

У пропонованій статті зроблена спроба на основі архівних матеріалів показати становище творчої інтелігенції Львова у перші повоєнні роки, в умовах утвердження в краї сталінського тоталітарного режиму.

Після звільнення Львова від німецьких військ, незважаючи на складнощі повоєнного часу – розруху, матеріальні нестатки, масові репресії радянської влади проти населення, в умовах збройного протистояння національно-визвольних сил ОУН-УПА новому режимові в місті поступово розгортають свою діяльність письменники,

художники, музиканти й актори. В 1944-1945 рр. свої досягнення на обласних, республіканських і всесоюзних виставках демонстрували львівські художники О.Курилас, С.Гебус-Баранецька, Ю. Кратохвиля-Відимська, Л.Левицький, відомий графік О. Кульчицька [7, 1]. На всесоюзну виставку 1945 р. львівські митці представили 114 картин і 10 скульптур. Уже в липні 1944 р. відновила роботу і Львівська спілка композиторів, ядро якої складали такі відомі митці як В.Барвінський, М.Колесса, С.Людкевич, Р.Сімович, А.Солтис, С.Маєрський [13, 2]. У цей період намагалися втриматися на досягнутому художньому рівні і письменники Львова: П.Козланюк, І.Вільде, А.Шмигельський, Я.Галан, А.Лотоцький, М.Рудницький, П.Карманський, незважаючи на те, що у 1944 р. у Львівській спілці письменників з 58 членів та близько 50 кандидатів, які були до війни, залишилося лише 12 членів та 10 кандидатів [10, 1].

Українська театрально-мистецька інтелігенція Львова об'єдналася в Українському музично-драматичному театрі ім. Лесі Українки. У складі театру були солісти, оркестр, хор, балет, драматична трупа – всього нараховувалося 520 осіб [12, 13]. 10 серпня 1944 р. він відкрив свій сезон оперою Гулак-Артемовського "Запорожець за Дунаєм". Тоді ж у Львові працює і Польський драматичний театр (керівник Б. Домбровський). У театральній трупі були такі відомі актори як Жичковська, Сухецька, Вежейська, Леліва, Млодніцький, Шиманський [12, 12]. До середини 1945 р. у Львові діє вже п'ять державних театрів, у тому числі і переведений восени 1944 р. із Запоріжжя театр ім. М.Заньковецької, хорова капела "Трембіта", філармонія, симфонічний оркестр, у яких об'єднувалися значні мистецькі сили [27, 267-268].

Але за видимим прагненням залучення творчої інтелігенції до праці приховувалася справжня мета сталінського тоталітарного режиму – перетворення її в слухняне знаряддя втілення сталінської ідеологічної доктрини у краї. Саме тому політика приручення – заохочення інтелігенції, характерна для перших місяців після ліквідації фашистської окупації, змінюється ідеологічним тиском і репресіями.

У 1946-1953 рр., коли в Україні безпрецедентного розмаху набула надумана боротьба проти "українського буржуазного націоналізму", "схиляння перед іноземщиною" в західних областях.

в тому числі й у Львові, звичними стали упередженість в оцінках діяльності художників, письменників, акторів, музикантів, самочинне і некомпетентне адміністративне втручання у їхню творчу діяльність, заперечення елементарних художніх свобод. Велику роль в утвердженні цих негативних явищ відіграли прийняті 1946-1948 рр. за ініціативою Сталіна і його найближчого оточення постанови ЦК ВКП(б) "Про журнал "Звезда" і "Ленинград", "Про репертуар драматичних театрів і заходи щодо його поліпшення", "Про кінофільм "Большая жизнь", "Про оперу "Велика дружба" В.Мураделі", відповідні постанови ЦК КП(б)У, а також численні їх розтлумачення та уточнення у серії редакційних та авторизовано-підписних статей у центральній і місцевій пресі [31, 40].

Так, "художньо невтриманими та ідейно хибними" були названі повісті О.Ржепецької "Сім'я Басорів", Т.Мигаля "Сліди ведуть у ліс", публіцистичні статті Островського [11, 12]. Книга І.Вільде "Чому наші батьки розійшлися", що вийшла друком у видавництві "Вільна Україна" 1946 р., була розкритикована за "антихудожність, дрібнобуржуазну, міщанську ідеологію", подібні звинувачення були і на адресу творів О. Дучимінської, А. Шмигельського [7, 10].

Об'єктами цькування і звинувачень у "націоналізмі" стали й письменники старої "буржуазної" школи П. Карманський, та М.Рудницький. І якщо стосовно відомого поета П. Карманського ця критика мала певне підґрунтя, оскільки в роки фашистської окупації він назвав Гітлера в одному з віршів "месником, Богом даним", то щодо М. Рудницького – літературознавця, письменника й блискучого критика, професора Львівського університету – вона була зовсім безпідставною. Аби сяк-так обґрунтувати закиди на його адресу, його звинувачували в написанні "ідеологічно невтриманих літературно-критичних праць": "Між ідеєю і формою" (1932) та "Від Мирного до Хвильового" (1936), звичайно, далеких від методу "соціалістичного реалізму" [30, 228].

Захоплення "західно-буржуазним модернізмом, імпресіонізмом, відірваність від народу його художніх вимог" інкримінувалося і композиторам Львова. "Увертюра для оркестру з хором", "Слово" Р.Сімовича, "Друга симфонія" Л. Солтиса, "Симфонічні етюди", "Фортепіанний концерт" Маєрського були засуджені як прояви

“формалізму” і національної обмеженості [15, 130]. “Великими прорахунками” у роботі творчих колективів театрів Львова стали постановки опери Мураделі “Велика дружба”, вистави Г.Первомайського “Олекса Довбуш” (театр ім. М. Заньковецької), що також на думку компартійного керівництва мали “ряд ідейних і художніх помилок” [22, 160].

Ідеологічна машина штовхала літераторів і митців лише до загальноприйнятих вульгаризованих форм так званого “соціалістичного реалізму”, що не мали нічого спільного зі справжнім реалізмом. Навіть при розробці нейтральних і аналітичних сюжетів і тем від них вимагали політичної витриманості “прославлення” щасливого життя в СРСР. І це викликало невдоволення творчої інтелігенції, особливо місцевої. У “Доповідній записці про стан ідеологічної роботи в партійній організації Львівської області”, з цього приводу зазначалося: “На одному із засідань радянських письменників письменниця Ірина Вільде заявила, що письменників обмежують тільки трьома темами, що не можна писати про любов, що писати про українсько-німецьких націоналістів – це означає робити з мухи слона. Що вона не може писати про нове село, бо вона має факти про неправильне ставлення місцевої влади до окремих селян. Такі настрої серед письменників Львова не поодинокі і не випадкові. Такі люди, як Козланюк, Галан також схильні до панічних чуток” [16, 21].

Пошук недоліків у роботі письменників, митців доходили до абсурду. Картина львівського художника Г.Леонова “Перехід XI армії через астраханські піски” (актуальна тематика) засуджувалася за “брак оптимізму, властивого воїнам Червоної Армії в походах громадянської війни” [9, 4]. У виступі на загальноміській нараді працівників мистецтв м. Львова, що проходила 11 червня 1948р., композитор М.Колесса зазначає: “Ми не є проти того, щоб нас критикували, та щоб нас ще і вдарили, якщо того буде треба, але ми бажали б собі, щоб у тій критиці була якась послідовність, щоби не діялось так, як тепер це має місце, що одному і тому ж самому композиторові закидалось в одній резолюції одно, в другій друге, а в офіційному документі знов щось іншого – не згадуючи вже тут газетних статей” [15, 58].

Мало хто з відомих представників творчої інтелігенції зумів уникнути безкомпромісної критики або хули, коли ж не знаходилося явних ідеологічних зачіпок, то звинувачували в безідейності, а коли й на це не було підстави, то виставляли за повну пасивність і відмовчування. І хоча безглуздість звинувачень проти багатьох представників творчої інтелігенції Львова була очевидною, але спростувати, зняти їх з себе виваженими поясненнями в умовах розгортання “справжньої критики і самокритики” було дуже важко, хоча були певні спроби. 17, 21, 24 липня 1947 р. відбувалися збори львівських композиторів. Обговорювали доповідь музикознавця Виноградова “Шляхи розвитку української музики” і статті “Фальшиві ноти” (газета “Радянська Україна”), та “За корінну перебудову мистецького фронту” (газета “Радянське мистецтво”). Майже всі композитори делікатно, але неухильно показували всі недоречності у звинуваченнях Виноградова і преси (львівських композиторів звинувачували в імпресіоністичних тенденціях, в місцевій обмеженості). Особливо безкомпромісним був виступ Василя Барвінського. В протоколі це 10 сторінок машинопису, а по суті це ґрунтовний реферат на тему імпресіонізму і мелодійності з глибоким екскурсом в історію музики. Врешті він ушент розбив звинувачення Виноградова – й музичні, й ідеологічні. Зокрема, В.Барвінський сказав: “Мені не дуже зрозумілі твердження редакції “Радянської України”, що коли композитор звертається у своєму творі до стародавнього фольклору, то тим він іде по лінії буржуазного націоналізму, який прагне ідеалізувати минуле. [...] І мені справді непонятно, як пр. пісня чи тема про Довбуша [...] може мати якийсь зв'язок з буржуазно-націоналістичним світоглядом.” На звинувачення, що чеський композитор Новак “не любив Чайковського”, В.Барвінський заперечив так: “Коли я мав намір написати моє перше фортепіанне тріо, Новак рекомендував мені простудіювати якраз тріо Чайковського”. У такому ж заперечному тоні була складена і односторонньо ухвалена резолюція зборів [14, 50-81].

Дехто з інтелігентів не зміг витримати морально-психологічних атак, змушений був “перебудовуватися”, тобто йти на компроміс із власним сумлінням. Страшно сьогодні читати каяття композитора Сімовича в червні 1948р.: “Тільки побувавши на пленумі в Києві,

який відбувся недавно, а потім слухаючи курс марксистсько-ленінської естетики, пильно студіюючи постанови ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б) багато зрозумів, мені відкрилися очі на мою незадовільну попередню творчість.

Мені стало ясно, що мені треба не тільки вивчати науки марксизму-ленінізму, твори тов. Сталіна, але весь час тримати у творчих справах зв'язок зі своїми партійними товаришами композиторами та теоретиками, бо тільки в цей спосіб, слухаючи їх порад, *даючися їм керувати собою* [підкр. – Р.П.], я зможу обергтися від нових помилок" [13, 115]. У цій формулі Сімовича "даючися їм керувати собою" – оголено відображена мета більшовицького режиму – перетворити творчу людину на безвольного раба системи і її служителя.

Львівські літератори М. Рудницький, П. Карманський, що були виключені в 1947р. зі Спілки письменників "як буржуазні націоналісти", були відновлені у її складі: М. Рудницький у вересні 1950 р., після того, як він погодився поставити свій підпис під збірником памфлетів "Під чужими прапорами", спрямованими проти "українських буржуазних націоналістів" й виконаним у кращих традиціях "холодної війни" В.Біляєвим, який лише формально виступав співавтором М.Рудницького [30, 230]. Через два роки в членах Спілки письменників України було поновлено й П.Карманського. В ухвалі президії СРПУ від 24 листопада 1952р. зазначалося, що письменник, творчо активізувався і видав публіцистичну книгу, в якій викриває мерзенне обличчя Ватикану [30, 231].

Дивно, що система була безжальною навіть до тієї творчої інтелігенції, яка активно підтримувала її. Ярослав Галан – відомий громадський діяч, письменник-публіцист, що здавна пов'язував свою долю з відстоюванням марксистсько-ленінської ідеології, став об'єктом нападок і помсти чиновників, коли ті побачили, що він своє перо спрямував проти бюрократів, зловживань у роботі місцевих партійних, радянських та господарських органів. Основні його п'єси "Під золотим орлом" (1948р.) та "Любов на світанні" так і не побачили сцени за життя автора, одночасно було затримано вихід книжки його памфлетів. А у вересні 1948р. під надуманим приводом він був звільнений зі своєї посади – спецкора газети "Радянська Україна".

У 1949р. за не з'ясованих до кінця обставинах він загинув [25, 3].

“Ідейно-політичному” завоюванню творчої інтелігенції мали сприяти комсомольські та партійні організації, які створювалися у всіх творчих об'єднаннях. Слід, правда, сказати, що у спілці художників Львова партійної організації у 1951 р. ще не було. У повоєнному Львові створювалася і активно діяла система більшовицької освіти, яка включала спеціальні гуртки, семінари, а також вечірній університет марксизму-ленінізму. В 1951 році в цьому університеті навчались 303 особи творчої інтелігенції, 11 письменників, 32 художники, 6 композиторів [21, 478]. Обов'язковим для працюючих інтелігентів стало вивчення історії ВКП(б). Їх всіляко змушували і до самостійного вивчення біографії і праць Леніна, Сталіна, Конституції СРСР, для них організовувались лекції, доповіді, політінформації на актуальні теми. На повну потужність було запущено і механізм систематичних “накачок” на різного роду міських, обласних нарадах творчої інтелігенції. На них, як правило, схвалювалися всі дії радянської влади, засуджувався “український буржуазний націоналізм”, влаштовувалися різного роду каяття ще живих представників “старих шкіл” [29, 2].

Але попри всі намагання партійного керівництва ці заходи “виховання” і “перевиховання” інтелігенції, в тому числі й творчої, мали, як правило, зовнішній ефект. У доповідній записці відділу ЦК КП(б)У секретареві ЦК КП(б)У Л.Кагановичу “Про стан ідейно-політичного виховання інтелігенції в Львівській області” зазначається: “Серед значної частини місцевої інтелігенції поширені буржуазно-націоналістичні погляди, безідейність, аполітичність, низькопоклонство перед буржуазною культурою. Мають місце і прями антирадянські погляди окремих представників місцевої інтелігенції, що вороже ставляться до місцевої влади. Деякі з них ведуть подвійну політику, зовнішньо афішуючи свою відданість партії, на ділі сповіднують ворожі антирадянські погляди” [23, 508-509].

Домагаючись повного підкорення інтелігенції, сталінський тоталітарний режим, окрім її ідеологічної обробки, широко використовував репресивні заходи. За кожним більш-менш помітним діячем культури був встановлений негласний контроль радянських

спецслужб НКДБ – МДБ, співробітники яких прискіплюиво вивчали біографічні дані, творчість, реагування представників інтелігенції на проведені радянською владою політичні та економічні заходи [2, 60-61].

Запідозрених у нелояльності до режиму, як правило, звільняли з роботи. Так, після систематичних чисток членського складу Львівської спілки письменників, з 87 осіб, які були у спілці в 1945р., в 1950р. нараховувалося лише 49. “Політично і творчо неповноцінних художників” було звільнено [8, 1]. У 1949 р., за даними управління МДБ Львівської області, в академічних установах, мистецьких організаціях міста “політично неблагонадійними” було визнано 253 особи [17, 12-14]. З тих же причин у 1947 – 48 рр. у Львівській консерваторії було скорочено 15 музикантів [6, 25-26].

У характеристиці на викладача консерваторії композитора М.Колесу, у зв’язку з необхідністю його звільнення з роботи, зазначалося: “ретельно ховає своє вороже відношення до всього радянського, а також до партійної організації. У випадкових висловлюваннях проявляє незадоволення політикою партії в мистецтві” [5, 33].

Працівники держбезпеки безперервно вишукували реальних, потенційних чи вигаданих “ворогів”, підозрілих серед інтелігенції. Це стало приводом не тільки для звільнень з роботи, але й арештів, депортацій у Сибір. У доповідній записці Львівського обкому КП(б)У ЦК ВКП(б), ЦК КП(б)У та Раді Міністрів УРСР про депортацію населення Львівської області та реагування на це інтелігенції наводяться висловлювання співробітника газети “Червоний штандар” Тараса Мигалія, що відбиває тогочасну ситуацію у Львові, умови, в яких була змушена жити і працювати місцева інтелігенція (мовою оригіналу): “если вывозят националистов, кулаков, и их семьи, и семьи арестованных, это понятно, но за что выселили артиста Сороку, который всю свою жизнь страдал и жил в нужде и никогда ничем не занимался. Теперь понятно, что большевики идут на полное истребление местных украинцев...” [1, 96].

У 1946 р. був заарештований, а пізніше засуджений на 10 років сталінських таборів, “за співпрацю з німецькими окупаційними властями” знаний співак і актор Андрій Полідух, що працював по

війні у Львівському оперному театрі. І хоча А. Поліщук був реабілітований “за відсутністю складу злочину”, тавро “ворога народу” переслідувало його все життя [24, 154].

У 1948 р. органи НКДБ заарештували і відомого композитора, директора Львівської консерваторії В.Барвінського з дружиною. Крім звинувачення в профашистській діяльності, українському націоналізмі, йому інкримінували ще й приналежність до агентури англійської розвідки [19, 108]. Відсидівши майже 10 років, прагнучи домогтися реабілітації, у своєму листі (зберігається у кримінальній справі композитора) до тогочасного голови Львівської спілки композиторів А. Кос-Анатольського, В. Барвінський пише: “Ціле своє життя я посвятив музичній творчій діяльності (хоч, на жаль, в тій останній не в таких широких розмірах, що цього бажав). Відповідно до високого призначення того вищого з мистецтв – музики, я боровся у своїх творах, які писав “кров’ю мого серця – за правду в мистецтві”, я намагався закріпити в них все, що найбільш чисте, я шукав, говорячи словами І.Франка, того “зілля цілющого”, яке допоможе “щоденності бідній злить своє горе безсоння...”. І історія покличе мене перед свій суд. У своїй життєвій і музично-творчій діяльності я докладу змагань, щоб перед найбільш страшним судом стати з чистим сумлінням і незаплямованою чесністю. Я впевнений, що мої твори будуть тоді моїми кращими оборонцями” [19, 192]. Важко хворий композитор повернувся до Львова у 1958р. Помер 9 червня 1963 року і реабілітований лише після смерті, у березні 1964р.

На українську інтелігенцію, як правило, покладалась відповідальність за труднощі створення у Львові радянської соціально – політичної та ідеологічної системи, за діяльність УПА і масову підтримку її з боку населення. Письменницю О.Дучимінську, що працювала після війни молодшим науковим співробітником у Львівському етнографічному музеї, було засуджено 1949 р. на 25 років виправно-трудових таборів “за зв’язок з підпіллям ОУН і антирадянську націоналістичну роботу” [20, 239-240].

Не уникла репресій і польська творча інтелігенція Львова, що істотно прискорювало її еміграцію. До Польщі виїхала численна група львівських літераторів, художників, акторів, інших представників

польської культури, вплив якої на українську протягом багатьох століть був незаперечним, у тому числі й стимулюючим [3, 30-34].

Не довіряючи місцевій творчій інтелігенції, для її “ідеологічного зміцнення” до Львова з інших регіонів країни скеровувались художники, скульптори, літератори. Навесні 1945 р. з 862 осіб творчого складу Львівських театрів 209 прибули зі східних областей [4, 104-105]. З 45 членів Львівської спілки художників у 1950 р. лише 24 були місцевими [8, 10].

Як правило, “прислані” призначались керівниками творчих об'єднань, навіть таких специфічно регіональних колективів, як обласна філармонія, капела “Трембіта” [32, 86]. Не знаючи української мови, регіональних особливостей вони часто припускалися серйозних помилок і прорахунків, чинили адміністрування, сприяли русифікації.

Використовуючи практику “батога і пряника”, режим прагнув забезпечити для творчої інтелігенції матеріальні умови праці, відносний достаток. Своєрідним стимулом були і присудження різних премій, особливо Сталінської. Так, у 1949 році групі учасників спектаклю “На велику землю” (А.Хижняк), театру ім. Заньковецької була присуджена Сталінська премія III ступеня за кращі тетральні вистави 1949 р. Керівника театру Б.Романицького було нагороджено орденами “Знак пошани”, “Трудового Червоного прапора”, а 1951 р. (у зв'язку з Декадою українського мистецтва в Москві) було нагороджено орденом Леніна [26, 26]. Композиторові А.Кос-Анатольському за пісні “Нова Верховина”, “Від Москви до Карпат” і “Зустріч на стерні” була присуджена Сталінська премія 1950 р. [26, 38]. Як правило, твори оцінювалися не за критерієм художньої якості, а з міркувань політичної кон'юнктури.

До депутатського корпусу Верховної Ради СРСР і УРСР входили представники творчої інтелігенції Львова: письменниця Ірина Вільде, композитор Філарет Колесса, хоча, звичайно, реальної влади та впливу на ті чи інші події вони не мали.

Таким чином, наведений матеріал засвідчує, що в повоєнні роки творча інтелігенція Львова залучалась до участі в культурному житті міста. Незважаючи на тоталітарний режим, краща її частина створювала цікаві, самобутні твори, що ставали відомими за межами республіки, але всезаборонство, ідеологічний диктат, репресії,

позбавляли багатьох львівських літераторів, митців можливості повноцінно творчо працювати, перетворювали їх у підконтрольних функціонерів режиму, збіднювали культурні процеси.

1. Державний архів Львівської області. – Ф. П. 3. – Оп. 1. Спр. 116.
2. Там само. – Спр. 238.
3. Там само. – Спр. 239.
4. Там само. – Спр. 311.
5. Там само. – Спр. 458.
6. Там само. – Спр. 611.
7. ДАЛО. – Ф. 1694. – Оп. 1 – Спр. 12.
8. Там само. – Спр. 86.
9. Там само. – Спр. 95.
10. ДАЛО. – Ф. 2009. – Оп. 1. – Спр. 3.
11. Там само. – Спр. 5.
12. ДАЛО. – Ф. 221. – Оп. 2. – Спр. 20.
13. ДАЛО. – Ф. 1864. – Оп. 1. – Спр. 3
14. Там само. – Спр. 8.
15. Там само. – Спр. 12.
16. Центральний Державний Архів Громадських Об'єднань України. Ф. 1. – Оп. 70. – Спр. 459.
17. Там само. – Спр. 1842.
18. Архів Служби Безпеки України Львівської області. – Спр. П – 11652.
19. Там само. – Спр. П – 34409.
20. Там само. – Спр. П – 27660.
21. Радянський Львів. 1939-1955. Документи і матеріали. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1956. – 640 с.
22. Соціалістична культура Львівщини. Збірник архівних документів і матеріалів. (1939 – 1962). – Львів: Каменяр, 1964. – 220с.
23. Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали. – Київ: Наукова думка, 1996. – Т. 1 (1939-1953). – 748с.
24. Дзюбан О. Автобіографія співака та актора Андрія Поліщука // Україна в минулому. – Київ-Львів, 1994. Вип. VI. – С.150-161.
25. Журавович С. 79 лауреатів... премії імені Ярослава Галана // Літературна Україна. – 1988. – 14 квітня.
26. Знатні люди Львова. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1952. – 39 с.
27. Історія Львова. – Київ: Наукова думка, 1984. – 411с.
28. Львів. Історичні нариси. – Львів: б/ в, 1996. – 648 с.
29. Нарada представників мистецтва у Львові // Вільна Україна. – 1945. – 23 травня.
30. Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина і доля західноукраїнської інтелігенції (20-50-і роки ХХ ст). – Київ: Наукова думка, 1994. – 350 с.

31. Шевченко А. Культурно-ідеологічні процеси в Україні у 40-50 рр. // Український історичний журнал. – 1992. – № 7. – С.39 – 48.

32. Ярош Б.О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях. 30-50-ті роки ХХ ст. – Луцьк: Надтир'я, 1995. – 176 с.

Руслана Попп. Положение творческой интеллигенции Львова в послевоенные годы (1944-1953 гг.). В статье сделана попытка на основе архивных материалов показать положение творческой интеллигенции Львова в условиях насаждения здесь сталинского тоталитарного режима (1944-1953 гг.). Раскрываются основные пути “советизации” местной интеллигенции, кадровая политика режима, участие интеллигенции в культурной жизни города.

Ruslana Popp. The position of L'viv creative intelligencia in the post-war years (1944-1953). This article is an attempt to show the situation of L'viv creative intelligencia in the conditions of Stalin's regime (1944-1953) based on the archive documents. The author discovers a personnel politics, repressions against the local intellectuals.